

Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Έρευνα για την
**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Έρευνα για την
**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΑΘΗΝΑ 2008

Γ' Κ.Π.Σ., Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. Π
ΜΕΤΡΟ 2.1.

«Αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης
εκπαίδευσης»

ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2.1.2

«Αξιολόγηση εκπαιδευτικού έργου»

Κατηγορία Πράξεων 2.1.2.β

«Αποτίμηση του τρόπου λειτουργίας των υπηρεσιών και
των θεσμοθετημένων οργάνων της εκπαίδευσης»

Πράξη

«Αξιολόγηση Ποιοτικών Χαρακτηριστικών του
Συστήματος Α/θμιας και Β/θμιας εκπαίδευσης»

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ:

Δημήτριος ΒΛΑΧΟΣ, Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ:

Ιωάννης Α. ΔΑΓΚΛΗΣ, Πρόεδρος του Τμήματος Ποιότητας της Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού
Ινστιτούτου, Διευθνής του Ινστιτούτου Διαστημικών Εφαρμογών &
Τηλεπισκόπησης του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ :

Ευγενία –Αγάπη ΒΑΒΟΥΡΑΚΗ, τ. Πρόεδρος ε.θ. στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

Αικατερίνη ΖΟΥΓΑΝΕΛΗ, Πρόεδρος ε.θ. στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:

Δημήτριος ΒΛΑΧΟΣ

Ιωάννης Α. ΔΑΓΚΛΗΣ

Αικατερίνη ΖΟΥΓΑΝΕΛΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Ευαγγελία ΒΑΡΕΣΗ, **Αναστασία ΠΑΤΟΥΝΑ**, εκπαιδευτικοί αποσπασμένες στο Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΚΑΤΑΧΩΡΙΣΗ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΝ:

Ευαγγελία ΦΡΥΔΑ, εκπαιδευτικός αποσπασμένη στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

Βίκα Δ. ΓΚΙΖΕΛΗ, Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ISBN: 978-960-407-194-4

**ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΚΑΙ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ**

Σπύρος Αοδραχάς, *Ομότιμος Διευθυντής Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.*

Χρήστος Κίττας, *Πρύτανης Πανεπιστημίου Αθηνών.*

Παναγιώτης Λιγομενίδης, *Ακαδημαϊκός, Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Maryland.*

Γεώργιος Μπαμπινιώτης, *Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, Πρόεδρος του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού.*

Ιωάννης Α. Τσουκαλάς, *Καθηγητής Α.Π.Θ., Γενικός Γραμματέας Έρευνας και Τεχνολογίας.*

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Διοικητικό Πλαίσιο

Α. Κουλουμπαρίτση (συντονίστρια),
Ε. Αργυρούδη, Α. Κανελλή,
Π. Τριανταφυλλοπούλου,
Ι. Τσιρίκος, Μ. Παπαδοπούλου,
Ν. Σερδάρης
Χ. Παπαστεργιοπούλου (εξ. συνεργάτης).

Οικονομικοί Πόροι

Δ. Σπυροπούλου (συντονίστρια),
Τ. Αντωνακάκη, Χ. Κόνταρης,
Α. Αναστασάκη, Χ. Χαλά,
Σ. Παπαστεργιόπουλος
(εξωτερικός συνεργάτης).

Παιδαγωγικό Πλαίσιο

Χ. Βέικου (συντονίστρια),
Χ. Παπαρίζος, Ε. Βαρέσης,
Α. Σιγανού, Ε. Παπασταμούλη,
Β. Τσάφος, Α. Πατούνα,
Κ. Μπινίδης (εξωτερικός συνεργάτης),
Ν. Κακαβέλας (εξωτερικός συνεργάτης).

Υλικοτεχνική Υποδομή

Β. Δ. Γκιζελή (συντονίστρια),
Γ. Αγγελάκης, Κ. Ιατρού, Γ. Παληός,
Μ. Τσάλμα,
Γ. Μακρίδης (εξωτερικός συνεργάτης).

Καινοτόμα Προγράμματα

Δ. Σπυροπούλου (συντονίστρια),
Α. Βαβουράκη, Δ. Δεληγιάννη,
Κ. Κούτρα, Σ. Μπούρας, Ε. Λουκά,
Α. Αναστασάκη.

Επιμόρφωση

Χ. Δούκας (συντονιστής),
Μ. Θωμοπούλου,
Α. Σμυρνιωτοπούλου,
Μ. Kalantzis (εξωτερική συνεργάτης).

Αξιολόγηση του Μαθητή

Ι. Μαυρομμάτης (συντονιστής),
Δ. Καυκά, Π. Στεργίου,
Α. Βλαχάκης, Σ. Λουκά,
Λ. Φρυδά, Κ. Ζουγανέλη

Εκπαιδευτική Έρευνα

Α. Σκούρας (συντονιστής),
Ο. Μπούντα, Β. Πρεκατέ,
Ι. Ελευθερόπουλος, Α. Αγγελής,
Χ. Χρονόπουλος, Σ. Βογιατζόγλου.

Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Έργου

Κ. Ζουγανέλη (συντονίστρια),
Κ. Καφετζόπουλος, Ε. Σοφού,
Β. Τσάφος,
Δ. Ματθαίου (εξωτερικός συνεργάτης).

Κοινωνική Αποδοχή

Β. Δ. Γκιζελή (συντονίστρια),
Η. Σκαλτσάς, Ε. Κουμάνταρη,
Δ. Μπογδάνου, Γ. Παληός,
Γ. Μακρίδης (εξωτερικός συνεργάτης).

Συνοχή Παραμέτρων

Δ. Βλάχος (Επιστημονικός Υπεύθυνος), Ι. Δαγκλής, Σ. Γιαγκάζογλου, Χ. Δούκας,
Κ. Ζουγανέλη, Δ. Σπυροπούλου, Α. Βαβουράκη.

Την αρχική στατιστική επεξεργασία ανέλαβε η Ένωση Εταιριών “QED Ε.Π.Ε. –
ABACUS & RESEARCH Ε.Ε.”

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	15
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	17

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ, ΜΕΘΟΔΟΣ

Η Ποιότητα στην Εκπαίδευση	27
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	27
1. Η έννοια της ποιότητας στην εκπαίδευση	28
1.1. Η Διοίκηση Ολικής Ποιότητας στην εκπαίδευση.....	31
1.2. Η διασφάλιση ποιότητας σχολικών συστημάτων κατά Deming	33
2. Ευρωπαϊκές θέσεις και τάσεις για την ποιότητα στην εκπαίδευση.....	36
3. Η αναγκαιότητα της διερεύνησης της ποιότητας στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα	56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	59
Η Μεθοδολογία της Έρευνας Πεδίου	63
1. Στόχοι της έρευνας	63
2. Οι βασικές παραδοχές της έρευνας	64
3. Το δείγμα της έρευνας	66
4. Ερευνητικά εργαλεία.....	67
4.1. Ποσοτική έρευνα	68
4.2. Ποιοτική έρευνα.....	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	70

Η ΕΡΕΥΝΑ

Το Διοικητικό Πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης σε τοπικό επίπεδο: θεωρητική θεμελίωση και εμπειρικά δεδομένα	73
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	73
1. Διοίκηση σε τοπικό επίπεδο: θεωρητική θεμελίωση	74
1.1. Προϊστάμενος.....	74
1.2. Σχολικός Σύμβουλος.....	74
1.3. Ο Διευθυντής της σχολικής μονάδας.....	75
2. Η αποτελεσματικότητα στην άσκηση διοικητικών καθηκόντων	77
3. Τα ερευνητικά ερωτήματα	77
4. Εμπειρικά δεδομένα	78
4.1. Διοικητικά Στελέχη: Προϊστάμενοι και Διευθυντές Εκπαίδευσης	78
4.2. Διευθυντές σχολικών μονάδων	80
4.3. Σχολικοί Σύμβουλοι	82
4.4. Εκπαιδευτικοί.....	83
5. Συζήτηση και συμπεράσματα	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	88
Παιδαγωγικό Πλαίσιο: Περιεχόμενο Σπουδών και Διδακτική Πράξη	89
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	89
1. Προγράμματα Σπουδών	90

1.1. Η ελληνική πραγματικότητα	90
1.1.α. Εκπαίδευση Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες	93
1.1.β. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	94
1.1.γ. Ενιοχυτική Διδασκαλία και Πρόσθετη Διδακτική Στήριξη	96
1.2. Άξονες διερεύνησης Αναλυτικών Προγραμμάτων	97
2. Ωρολογία Προγράμματα και διδακτικός χρόνος	99
3. Διδακτικό υλικό	101
4. Διδακτική μεθοδολογία	103
5. Ερευνητικά πεδία και περιορισμοί της έρευνας	105
II. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	107
1. Αναλυτικά Προγράμματα	107
1.1. Η ενημέρωση για το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ.	107
1.2. Η αξιοποίηση των Α.Π.Σ.	111
1.3. Η στάση απέναντι στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και στα Α.Π.Σ.	113
1.4. Διαπιστώσεις – Θέματα προς διερεύνηση.....	115
2. Διδακτικό υλικό	116
2.1. Επιστημονική Εκγυρότητα.....	116
2.2. Ανταπόκριση στα ενδιαφέροντα και στις ανάγκες των μαθητών	118
2.3. Προώθηση της κριτικής σκέψης	122
2.4. Πολλαπλή μεθόδευση της διδασκαλίας	123
2.5. Ανταπόκριση στις συνθήκες εργασίας της τάξης (χρόνος και διαθέσιμα μέσα).....	123
2.6. Εξασφάλιση ισοτιμίας ευκαιριών.....	124
2.7. Κατανόηση και πρόσληψη	126
2.8. Ελκυστικότητα από αισθητική άποψη	128
2.9. Παρόθηση σε δημιουργικές δραστηριότητες.....	130
2.10. Βιβλία του Εκπαιδευτικού	132
2.11. Διαπιστώσεις – Θέματα προς διερεύνηση.....	133
3. Διδακτική μεθοδολογία.....	135
3.1. Ανταπόκριση στο επίπεδο των μαθητών	135
3.2. Κάλυψη διδακτέας ύλης.....	138
3.3. Πραγματοποίηση διερευνητικών - ομαδικών δραστηριοτήτων/εργασιών	138
3.4. Χρήση εποπτικού υλικού	141
3.5. Διεξαγωγή εργαστηριακών μαθημάτων	144
3.6. Αξιοποίηση της Βιβλιοθήκης, της Αίθουσας Εκδηλώσεων και των Αθλητικών Εγκαταστάσεων	146
3.7. Προώθηση των Νέων Τεχνολογιών.....	147
3.8. Ανάπτυξη της κριτικής σκέψης	149
3.9. Επάρκεια διδακτικού χρόνου	150
3.10. Ελκυστικότητα του τρόπου διδασκαλίας.....	152
3.11. Διαπιστώσεις – Θέματα προς διερεύνηση.....	153
4. Εξωσχολική βοήθεια / φροντιστήρια	156
4.1. Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου	156
4.2. Αναγνώριση ανάγκης για πρόσθετη βοήθεια	158
4.3. Είδος πρόσθετης βοήθειας	160
4.4. Λόγοι αναζήτησης πρόσθετης βοήθειας	167
4.5. Διαπιστώσεις – Θέματα προς διερεύνηση.....	174
5. Σχολικό κλίμα	176
5.1. Η προώθηση της πολυπολιτισμικότητας.....	176
5.2. Σχέσεις συνεργασίας	182

5.3. Ενθάρρυνση πρωτοβουλιών	185
5.4. Φαινόμενα βίας και παραβατικότητας	187
5.5. Ανταπόκριση του σχολείου στις προσδοκίες καλής διαπαιδαγώγησης	188
5.6. Διαπιστώσεις – Θέματα προς διερεύνηση	192
6. Αντί επιλόγου	193
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	194
Καινοτόμα Προγράμματα στην εκπαίδευση	197
1. Θεωρητικό πλαίσιο	197
2. Κριτική ανασκόπηση της υπάρχουσας κατάστασης	204
3. Ερευνητικό Πλαίσιο	207
3.1. Μέθοδος - Δείγμα	208
3.2. Αποτελέσματα	208
4. Ερμηνεία αποτελεσμάτων – Συμπεράσματα	229
5. Προτάσεις	238
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	239
Αξιολόγηση του Μαθητή	241
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	241
I. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	242
1. Τάσεις και πρακτικές για την αξιολόγηση του μαθητή στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	242
2. Θεσμικό πλαίσιο για την αξιολόγηση του μαθητή στην Ελλάδα	242
3. Στόχοι και περιεχόμενο της έρευνας για την αξιολόγηση του μαθητή	243
II. ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	245
1. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών	245
2. Οι απόψεις των μαθητών (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο, Τ.Ε.Ε.)	258
3. Οι απόψεις των γονέων	264
III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	273
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	279
Υλικοτεχνική Υποδομή	281
ΕΙΣΑΓΩΓΗ «Σχολικός Χώρος» και Εκπαίδευση: μια ιδιόμορφη σχέση	281
I. Η ΟΜΑΔΑ - ΣΤΟΧΟΣ. Το προφίλ των ερωτωμένων, εκπαιδευτικών και μαθητών	286
II. ΒΑΣΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ. Λειτουργικότητα, αισθητική, ασφάλεια του σχολικού χώρου	287
III. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ. Αρχιτέκτονες, Εκπαιδευτικοί και Μαθητές ως δημιουργοί και χρήστες του σχολικού χώρου	288
1. Η λειτουργικότητα του σχολικού χώρου	288
1.1. Η αντίληψη της λειτουργικότητας του σχολικού χώρου σε εκπαιδευτικούς και μαθητές	288
1.2. «Κλίμα», σχέσεις, συναναστροφές, φιλίες. Κοινωνικοποίηση των μαθητών και των μαθητριών	292
1.3. Η λειτουργικότητα του σχολικού χώρου ως συμβολή στις ανοιχτές πολιτιστικές εκδηλώσεις	296
1.4. Η λειτουργικότητα του σχολικού χώρου αναφορικά με τις αίθουσες διδασκαλίας	298
1.5. Η λειτουργικότητα του σχολικού χώρου αναφορικά με τις ειδικές αίθουσες διδασκαλίας (εργαστήρια, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, βιβλιοθήκη κ.τ.λ.)	300
1.6. Η άποψη των εκπαιδευτικών ως προς τη λειτουργικότητα των γραφειακών χώρων του σχολείου τους	304

1.7. Η λειτουργικότητα του σχολικού χώρου στους χώρους στάθμευσης	305
1.8. Η λειτουργικότητα του σχολικού χώρου αναφορικά με τα άτομα με αναπηρία	306
1.9. Άνετοι (;) υπαίθριοι χώροι για τους μαθητές και τις μαθήτριες.....	307
2. Η αισθητική του σχολικού κτιρίου και των υπαίθριων χώρων	308
2.1. Συμβολή της αισθητικής του σχολικού χώρου στις συναναστροφές, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις, την κοινωνικοποίηση των μαθητών	308
2.2. Η αισθητική των αιθουσών διδασκαλίας, των εργαστηρίων, της αίθουσας πολλαπλών χρήσεων	313
2.3. Οι εκπαιδευτικοί αποφαινόμενοι για την αισθητική των γραφείων τους	314
3. Η ασφάλεια που παρέχει το σχολικό κτίριο και ο υπαίθριος χώρος	315
3.1. Αίσθημα ασφάλειας ή ανασφάλειας σε εκπαιδευτικούς και μαθητές	315
3.2. Οι φθορές του κτιρίου, η αντιμετώπισή τους, το αίσθημα ανασφάλειας που προκαλούν	317
3.3. Ο σεισμός: ανασφάλεια αυξανόμενη με την πρόοδο της ηλικίας σε όλους τους χρήστες.....	319
3.4. Ανασφάλεια σε όλους τους χρήστες, οφειλόμενη στη βία από εξωσχολικούς παράγοντες	320
3.5. Ανασφάλεια σε όλους τους χρήστες, οφειλόμενη στη βία από ενδοσχολικούς παράγοντες	321
IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ. Μετά την έρευνα, τι;	322
1. Κωδικοποίηση των συμπερασμάτων	322
2. Γενικό συμπέρασμα.....	323
3. Προτάσεις (;).....	324
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	325
Εκπαιδευτική Έρευνα	327
I. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	327
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	327
1. Η εκπαιδευτική έρευνα στις χώρες της Ε.Ε. και του Ο.Ο.Σ.Α.	328
1.1. Θεματολογία - προτεραιότητες της εκπαιδευτικής έρευνας.....	328
1.2. Χρηματοδότηση της εκπαιδευτικής έρευνας	329
1.3. Συνεργασία - κοινή αντιμετώπιση - διάχυση πληροφορίας	330
1.4. Αξιοποίηση - εφαρμογή των αποτελεσμάτων	330
2. Η εκπαιδευτική έρευνα στην Ελλάδα.....	331
2.1. Θεματολογία - προτεραιότητες της εκπαιδευτικής έρευνας.....	331
2.2. Χρηματοδότηση της εκπαιδευτικής έρευνας	333
2.3. Συνεργασία - κοινή αντιμετώπιση - διάχυση πληροφορίας	333
2.4. Αξιοποίηση - εφαρμογή των αποτελεσμάτων	335
3. Κριτική ανασκόπηση και προβληματισμοί	338
II. ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	339
1. Διευθυντές Σχολικών Μονάδων.....	340
2. Υπεύθυνοι Σχολικών Δραστηριοτήτων	342
3. Σχολικοί Σύμβουλοι.....	345
4. Εκπαιδευτικοί	349
5. Γενικά συμπεράσματα - προτάσεις	354
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	355
Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών	357

I. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	357
1. Η προσέγγιση της ποιότητας στην επιμόρφωση: επιμόρφωση για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και τη βελτίωση του σχολείου	357
1.1. Εισαγωγή	357
1.2. Διεθνείς τάσεις για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών: από την επιμόρφωση στην επαγγελματική ανέλιξη	358
1.3. Τάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση: ο νέος ρόλος του εκπαιδευτικού και η επαγγελματική του ανάπτυξη	360
1.4. Η επιμόρφωση στην Ελλάδα	362
1.5. Κριτική ανασκόπηση και προβληματισμοί.....	366
II. ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	368
1. Το πλαίσιο της έρευνας	368
2. Ανάλυση δεδομένων	369
2.1. Βαθμός ικανοποίησης και δυσκολίες	369
2.2. Περιεχόμενα και μεθοδολογίες	373
2.3. Επιμόρφωση και επαγγελματική εξέλιξη	376
2.4. Οργάνωση επιμόρφωσης	378
2.5. Σχολικοί Σύμβουλοι και επιμόρφωση	382
3. Διάλογος – Συμπεράσματα – Προοπτικές	383
3.1. Βαθμός ικανοποίησης και δυσκολίες	383
3.2. Περιεχόμενα και μεθοδολογίες	384
3.3. Οργάνωση επιμόρφωσης (συμμετοχή, χρόνος, χώρος και μορφές).....	384
3.4. Επιμόρφωση και επαγγελματική εξέλιξη	385
3.5. Προοπτικές.....	387
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	387
Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου και των Εκπαιδευτικών	391
I. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	391
1. Εισαγωγή.....	391
2. Θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου ..	392
3. Στόχοι της έρευνας για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών και ερευνητικά ερωτήματα	395
II. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	397
1. Ανάλυση δεδομένων της ποσοτικής και της ποιοτικής έρευνας	397
1.1. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών	397
1.2. Οι απόψεις των Διευθυντών των σχολικών μονάδων	402
1.3. Οι απόψεις των Σχολικών Συμβούλων.....	407
1.4. Οι απόψεις των διοικητικών στελεχών (Διευθυντές Εκπαίδευσης και Προϊστάμενοι Γραφείων)	412
1.5. Οι απόψεις των γονέων και κηδεμόνων	417
2. Σύνθεση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων	424
3. Συμπεράσματα και προτάσεις	433
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	435
Οικονομικοί Πόροι στην Εκπαίδευση.....	437
1. Θεωρητικό Πλαίσιο	437
1.1. Δείκτες για την αξιοποίηση των ανθρώπινων πόρων με οικονομικούς όρους.....	438
1.2. Δημόσιες δαπάνες στην εκπαίδευση και κατάρτιση ως ποσοστό του Α.Ε.Π. ..	439
1.3. Ιδιωτικές δαπάνες σε εκπαιδευτικές μονάδες ως ποσοστό του Α.Ε.Π.	441
1.4. Σύνολο δαπανών σε εκπαιδευτικές μονάδες ανά μαθητή και ανά	

βαθμίδα εκπαίδευσης	442
1.5. Σύνολο δαπανών σε εκπαιδευτικές μονάδες ανά μαθητή και ανά βαθμίδα εκπαίδευσης σε σχέση με το μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.....	444
1.6. Η κατανομή και διαχείριση των οικονομικών πόρων στην ελληνική εκπαίδευση	445
1.7. Η γεωγραφική κατανομή των οικονομικών πόρων στην ελληνική εκπαίδευση	446
1.8. Συγχρηματοδότηση έργων εκπαίδευσης	447
2. Κριτική ανασκόπηση της υπάρχουσας κατάστασης	448
3. Ερευνητικό Πλαίσιο	449
3.1. Μέθοδος - Δείγμα.....	450
3.2. Αποτελέσματα.....	450
4. Ερμηνεία αποτελεσμάτων - Συμπεράσματα.....	462
BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	465
Κοινωνική αποδοχή	467
EΙΣΑΓΩΓΗ	467
1. Το προφίλ των ερωτωμένων: εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων	471
1.1. Το προφίλ των εκπαιδευτικών	471
1.2. Το προφίλ των μαθητών	471
1.3. Το προφίλ των γονέων	471
2. Εκτιμήσεις για τον εκπαιδευτικό ρόλο του σχολείου – μαθησιακή διαδικασία ...	472
2.1. Πόσο ενδιαφέρονται οι μαθητές για το Περιεχόμενο Σπουδών	472
2.2. Πόσο ικανοποιούνται οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών στο σχολείο ..	475
2.3. Πόσο ικανοποιούνται τα ενδιαφέροντα των μαθητών από το σχολείο τους ..	476
2.4. Η εκτίμηση των εκπαιδευτικών για την προσαρμογή της μαθησιακής διαδικασίας στις ιδιαιτερότητες των μαθητών	477
2.5. Η καλλιέργεια της ολόπλευρης προσωπικότητας των μαθητών στο σημερινό σχολείο	478
2.6. Η καλλιέργεια της ανάπτυξης κριτικής σκέψης των μαθητών στο σημερινό σχολείο	479
2.7. Η ανάπτυξη των προσωπικών δεξιοτήτων των μαθητών στο σχολείο	481
2.8. Η προώθηση των Νέων Τεχνολογιών στο σημερινό σχολείο	483
2.9. Σε ποιον βαθμό το σημερινό σχολείο ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των μαθητών και των γονέων	485
2.10. Σε ποιον βαθμό το σημερινό σχολείο ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των εκπαιδευτικών.....	487
3. Εκτιμήσεις για τον παιδαγωγικό και κοινωνικοποιητικό ρόλο του σχολείου	499
3.1. Η εκτίμηση για το εάν οι μαθητές εκφράζουν ελεύθερα τις ιδέες τους και αναπτύσσουν πρωτοβουλίες στο σχολείο τους	499
3.2. Η εκτίμηση των εκπαιδευτικών για το εάν το σχολείο προωθεί τη σημασία της ομαδικής δράσης	500
3.3. Η εκτίμηση των εκπαιδευτικών για το κατά πόσο η βιωματική γνώση των μαθητών για το «διαφορετικό» εμπλουτίζεται από την επαφή με τους αλλοδαπούς συμμαθητές τους	501
3.4. Η εκτίμηση των εκπαιδευτικών και των γονέων για το εάν οι αλλοδαποί μαθητές επηρεάζουν αρνητικά τον ελληνικό μας πολιτισμό	503
3.5. Η εκτίμηση για το εάν η έντονη παρουσία των αλλοδαπών στα σχολεία συμβάλλει σημαντικά στη διατήρηση των οργανικών θέσεων των εκπαιδευτικών	504
3.6. Η εκτίμηση των γονέων για το εάν το ελληνικό σχολείο πετυχαίνει	

με αρκετή επιτυχία να εντάσσει ομαλά τους αλλοδαπούς μαθητές	505
3.7. Η εκτίμηση για το εάν το σχολείο εξακολουθεί να αναπαράγει τις κοινωνικές ανισότητες	505
3.8. Η εκτίμηση των γονέων για το εάν το σχολείο διαπαιδαγωγεί τους μαθητές ..	506
3.9. Τι νιώθουν οι μαθητές όταν βρίσκονται στο σχολείο τους	507
4. Αποτελεσματικότητα εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σύνδεση με την αγορά εργασίας	512
4.1. Η εκτίμηση εκπαιδευτικών και γονέων για την άποψη ότι η επιτυχία στις εισαγωγικές εξετάσεις για τα Α.Ε.Ι. και τα Τ.Ε.Ι. οφείλεται κυρίως στη φροντιστηριακή προετοιμασία	512
4.2. Η εκτίμηση για τη συμβολή του σημερινού σχολείου στην επαγγελματική σταδιοδρομία των μαθητών	513
4.3. Η εκτίμηση των εκπαιδευτικών για το πόσο επηρεάζεται το σχολείο από την «οικονομία της αγοράς» και τις συνέπειές της	516
5. Παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα της εκπαίδευσης. Απόδοση ευθυνών για τα προβλήματα	518
5.1. Παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα της εκπαίδευσης σύμφωνα με την εκτίμηση των εκπαιδευτικών	518
5.2. Απόδοση ευθυνών από μαθητές και γονείς για τα προβλήματα στα σχολεία ..	520
6. Προοπτικές	524
6.1. Οι απόψεις των γονέων και των εκπαιδευτικών για το <i>σχολείο του αύριο</i>	524
6.2. Πόσο αισιόδοξοι νιώθουν οι γονείς για το μέλλον της ελληνικής εκπαίδευσης	529
7. Συμπεράσματα	530
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	534

ΣΥΝΟΧΗ ΠΑΡΑΜΕΤΡΩΝ

Ποιότητα και εκπαίδευση: Σύνοψη της μελέτης, συμπεράσματα και προτάσεις ..	537
1. Εισαγωγή	537
2. Η αξιολόγηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της εκπαίδευσης	539
3. Οι παράμετροι ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ..	541
3.1. Το διοικητικό πλαίσιο	541
3.2. Το παιδαγωγικό πλαίσιο	545
3.3. Υλικοτεχνική υποδομή	559
3.4. Μηχανισμοί υποστήριξης και ανατροφοδότησης	563
3.5. Οι οικονομικοί πόροι στην εκπαίδευση	575
3.6. Η κοινωνική αποδοχή του εκπαιδευτικού συστήματος	579
4. Η συνοχή και ο συντονισμός των παραμέτρων ποιότητας της εκπαίδευσης: Συμπεράσματα και προτάσεις	586
5. Επίμετρο	591
5.1. Οριοθέτηση της ποιότητας του εκπαιδευτικού συστήματος: κριτική αποτίμηση των στόχων που έχουν τεθεί	592
5.2. Αποτίμηση της ποιότητας του εκπαιδευτικού συστήματος: υλοποίηση των στόχων του εκπαιδευτικού συστήματος	593
5.3. Διασφάλιση της ποιότητας: Συνοχή μεταξύ των παραγόντων	598

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σχολεία που έλαβαν μέρος στην έρευνα	605
---	-----

ΑΛΛΑΞΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ: ΤΟ ΎΧΕΙ ΑΝΑΓΚΗ

[**Ändere die Welt: sie braucht es**]

.....
*Χρειάζονται πολλά, τον κόσμο για να αλλάξεις:
Οργή και επιμονή. Γνώση κι αγανάκτηση.
Γρήγορη απόφαση, στόχαση βαθιά.
Ψυχρή υπομονή, κι ατέλειωτη καρτερία.
Κατανόηση της λεπτομέρειας και κατανόηση του συνόλου.
Μονάχα η πραγματικότητα μπορεί να μας μάθει πώς
την πραγματικότητα ν' αλλάξουμε.*

Μπέρτολτ Μπρεχτ

Από το θεατρικό έργο «Η απόφαση» -Die Massnahme-, 1930
μτφ. Μ. Πλωρίτης, εκδ. Θεμέλιο

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σε μια περίοδο κοινωνικοοικονομικών ανακατατάξεων στην Ευρώπη και διεθνώς, η εκπαίδευση και η κατάρτιση αποτελούν την αιχμή του δόρατος κάθε αλλαγής και διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο, καθόσον συμβάλλουν όχι μόνο στην τρέχουσα κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη, αλλά και στη θεμελίωση του πνεύματος, της γνώσης και των δεξιοτήτων, προκειμένου οι νέοι να καταστούν ικανοί να αντιμετωπίσουν την πολυπλοκότητα, την ταχύτητα των αλλαγών και την έλλειψη προβλεψιμότητας που χαρακτηρίζουν τον σημερινό κόσμο.

Η βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών συστημάτων αναδεικνύεται ως ένας από τους κυριότερους στρατηγικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κράτη-μέλη της καλούνται να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν πολιτικές που θα αναπροσαρμόσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα κατά τρόπο που η ανθρωπιστική παιδεία, που αποτελεί προϋπόθεση για την ομαλή κοινωνική συμβίωση των ανθρώπων, να συνδυάζεται με την απόκτηση προσόντων και δεξιοτήτων που απαιτεί η αγορά εργασίας. Προτεραιότητα σε όλα αυτά αποτελεί η ισότιμη συμμετοχή όλων στην παιδεία και η καλλιέργεια των αρχών της βιώσιμης και φιλικής προς το περιβάλλον ανάπτυξης.

Ο ορισμός ωστόσο της ποιότητας της εκπαίδευσης είναι δύσκολο εγχείρημα, διότι η έννοιά της επηρεάζεται από τις εκάστοτε κοινωνικές, ιστορικές και πολιτικές συνθήκες. Η πλέον διαδεδομένη άποψη προσδιορίζει την ποιότητα της εκπαίδευσης με βάση τη συμβολή της τελευταίας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας των μαθητών και την πρακτική της αποτελεσματικότητα. Η αποτίμηση της ποιότητας της εκπαίδευσης, εξάλλου, είναι μια πολύπλοκη διαδικασία η οποία απαιτεί σαφή προσδιορισμό αρχών, διαδικασιών και κριτηρίων καθώς και ευρεία γνώση του περιεχομένου της εκπαίδευσης, ώστε τα αποτελέσματα της αξιολογικής διαδικασίας να λειτουργήσουν ανατροφοδοτικά.

Με στόχο την αποτίμηση της ποιότητας της εκπαίδευσης που παρέχεται από το εκπαιδευτικό σύστημα στη χώρα μας στα επίπεδα της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, και ειδικότερα το Τμήμα Ποιότητας της Εκπαίδευσης, ανέλαβε στις αρχές του 2005 την πρωτοβουλία για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του ερευνητικού προγράμματος με θέμα την «*Αξιολόγηση των Ποιοτικών Χαρακτηριστικών του Συστήματος Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*», που εντάχθηκε στο Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. II και που ολοκληρώνεται με τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων του στον παρόντα τόμο.

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που αφενός βασίζεται στη θεωρητική

παραδοχή ότι η ποιότητα στην εκπαίδευση μπορεί να νοηθεί ως το αποτέλεσμα της λειτουργίας και της αλληλεπίδρασης ενός συνόλου παραμέτρων στοχαστικού χαρακτήρα, οι οποίες διαμορφώνουν το πλαίσιο για την οργάνωση, τη διοίκηση, τις εκπαιδευτικές λειτουργίες και την κοινωνική αποδοχή του εκπαιδευτικού συστήματος, και αφετέρου υιοθετεί πρακτικές με ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά. Επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος είναι η σχολική μονάδα, η οποία θεωρείται το κύτταρο αναπαραγωγής και εξέλιξης των αρχών και των προδιαγραφών του εκπαιδευτικού μας συστήματος καθώς και η «αρένα» όπου οι διαδικασίες, οι στάσεις και οι συμπεριφορές εκδηλώνονται και αλληλεπιδρούν, διαμορφώνοντας το γενικό κλίμα και υποδηλώνοντας το «ήθος» του σχολείου στο μικροεπίπεδο και τον χαρακτήρα του εκπαιδευτικού συστήματος στο μακροεπίπεδο.

Η ερευνητική ομάδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου εργάστηκε με συνέπεια σε όλες τις φάσεις του προγράμματος συνεπικουρούμενη από μια ομάδα εξωτερικών επιστημονικών συνεργατών και μια δεύτερη ομάδα εξωτερικών εμπειρογνομόνων – αξιολογητών (συνολικά 53 άτομα).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η συστημική προσέγγιση στην αποτίμηση της ποιότητας της εκπαίδευσης, που υιοθετήθηκε στην εν λόγω έρευνα, εφαρμόζεται για πρώτη φορά στην ελληνική εκπαίδευση και απέδωσε έγκυρα και χρήσιμα στοιχεία για τον τρόπο αποτίμησης των παραμέτρων και της συνέργειάς τους στη διαμόρφωση της ποιότητας του συστήματος. Τα στοιχεία αυτά θα συμβάλουν ουσιαστικά στην υιοθέτηση συγκεκριμένων δεικτών και κατάλληλης μεθοδολογίας για τη συστηματική παρακολούθηση της προόδου που συντελείται στην ελληνική Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, μέσω παρατηρητηρίου, έργο του οποίου θα είναι η συνεχής παρακολούθηση και διαπίστωση της εκάστοτε πραγματικότητας, με τελικό σκοπό την πρόταση βελτιωτικών παρεμβάσεων.

Ως επιστημονικός υπεύθυνος του προγράμματος θεωρώ χρέος μου να ευχαριστήσω από τη θέση αυτή τα μέλη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς, τους εξωτερικούς επιστημονικούς συνεργάτες και τους εξωτερικούς εμπειρογνώμονες – αξιολογητές, που πίστεψαν στον σκοπό της έρευνας και εργάστηκαν με ευαισθησία και κριτική σκέψη για την ευόδωσή της, μέσα σε ένα κλίμα συνεργασίας και ελεύθερης ανταλλαγής απόψεων.

Αθήνα, Ιούλιος 2008

Ο Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Δημήτριος Βλάχος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.